

POLIITIKUTE VASTUSED AKADEEMILISTE AMETIÜHINGUTE KÜSIMUSTELE, VEEBRUAR 2023

MARKO ŠORIN (KESKERAKOND)	1
KRISTIINA TÖNNISSON (EESTI 200)	3
JAAK JUSKE (SDE)	5
JAAK VALGE (EKRE)	6
PEEP LASSMANN (ISAMAA)	8
KADRI LEETMAA (SDE)	9
HELE EVERAUS (REFORMIERAKOND)	10
MARKO KAASIK (ROHELISED)	12
MARGIT SUTROP (REFORMIERAKOND)	14
ENN LISTRA (REFORMIERAKOND)	15
IRJA LUTSAR (EESTI 200)	19
KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA POLIITIKUTELE RIIGIKOGU VALIMISTE EEL. VEEBRUAR 2023	20
TAUSTAINFO KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA	21

MARKO ŠORIN (KESKERAKOND)

Marko Šorin <marko.sorin@riigikogu.ee>

E, 13.02.2023 19:26

Tere!

Tänan huvi tundmast ning töö eest kultuurikomisjonis tunnustamast!

Keskerakonna liikmena on mul heameel teatada, et need seisukohad ühtivad väga suuresti meie erakonna programmiliste seisukohtadega. Lisaksin veel enda poolt, et olen läbivalt väljendanud muret kõrghariduse võrdsema kättesaadavuse pärast, mida ei suuda tasuta kõrgharidus üksi tagada. Pean silmas siin asjaolu, et õpingutega kodust väljas, pean siin silmas üliõpilasi mujalt kui Tartu ja Tallinn, kaasnevad üsna suured kulud elamisele ja söömisele. Ühiselamute kohad täituvad 15 minuti jooksul peale taotluste esitamise avamist, mis tähendab kaugemalt tulnud õpilastele võimalust vaid üüriturule oma raha suunata. Jne. Seepärast olen tuline regionaalsete kolledžite pooldaja. Minu sümpaatiat mõjutab kindlasti ka asjaolu, et olen lõpetanud nii Pärnu Majanduskooli, kui ka Pärnu kolledži. Hetkel olen Pärnu kolledži magistrant. Ehk siis mis ma tahtsin selle pika jutuga öelda, et me toetame TASUTA ja KÄTTESAADAVA kõrghariduse võimaldamist.

Edasi toon mitmeid väljatõsteid meie valimisprogrammist, mis kinnitatud Keskerakonna volikogu poolt ja mis ilmselt annavad teile vastused mitmele Teie poolt tõstatatud küsimusele:

- Tõsta riiklikku rahastust kõrgkoolidele lähiaastatel 1,5 protsendini SKP-st.
- Tagada õppejõududele konkurentsivõimeline palk, et hoida tänaseid õppejõude kõrghariduse juures.
- Võimaldada ülikoolides eraldi õppejõu ja teadlase karjääriredeli süsteemi rakendamist, et tagada paremate pedagoogiliste võimetega isikute keskendumine õpetamisele ning võimaldada teaduritel keskenduda enam uurimistööle.
- Tagada Eesti üliõpilastele võimalus omandada tasuta ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimelist kõrgharidust.
- Suurendada üliõpilaste sotsiaalseid garantiisid, et tudeng saaks täielikult õpingutele pühenduda.
- Muuta õppelaenu tagasimaksmise süsteemi, võimalusega riigi poolt hüvitada õppelaen täies mahus, tingimusega töötada avalikus sektoris õpitud erialal vähemalt kolm aastat.
- Toetada riiklikult regionaalseid kolledžeid, et parandada kõrghariduse kättesaadavust üle Eesti.
- Hoida riigi poolt teadus- ja arendustegevuse rahastust 1 protsendi tasemel SKP-st.
- Tõsta teadus- ja arendustegevuse rahastust erasektori poolt 2 protsendini SKP-st. Toetame vajalikke meetmeid soodustamaks erasektori investeeringute osakaalu tõusmist teadus- ja arendustegevuses.
- Suurendada koostööd kõrgharidusasutuste ja erasektori vahel, et teadustegevus oleks rohkem rakendatav Eesti majanduse edendamiseks.

Kuid konkreetselt nüüd vastused Teie küsimustele nii, nagu Te neid esitasite:

1. Keskerakond toetab haridusleppe sõlmimist, teades, et teadusesse suunatud raha mõju avaldub pikkamööda ja ei pruugi „näidata tulemusi“ ühe valmistsükli jooksul. Fraas minu Keskfraktsiooni esindajana peetud kõnest teaduse, arengu ja innovatsioon korralduse seaduse (TAKS) muudatuste eelnõu arutluse ajal: „Teadus on üks ressurss, mida ei saa maa seest kaevandada, vaid see tekitab inimeste hulgas ja inimeste poolt. Seega võiks lihtsustatult öelda, et tegemist on taastoodetava rikkusega, kuid millesse tuleb suurepäraste tulemuste saavutamiseks katkematult panustada“.
2. Valus teema, sest ühiskonna tähelepanu on kõitnud peamiselt vaid õpetajate töötasu küsimus. Samas õpetajaid koolitavad ikka õppejõud kõrgkoolides ja on mõeldamatu, et neid ettevalmistavad õppejõud teeniksid väiksemat tasu.
3. See ei ole mitte ainult „miljoni dollari küsimus“, vaid palju palju enam. Kui sellel oleks vaid lihtne vastus! Pigem on tegu kompleksema küsimusega, mis võtab ka omajagu aega, et näha ka muudatusi, mida võetakse ette riiklikute regulatsioonidega (soodustused, toetused) või sooduskeskkonna loomisega terviklikult (teadlaste juurdekasv ja nende konkurentsivõime). Paraku on TAKSi menetlemise käigus selgunud, et rahul ei ole ükski osapool, ei riiklikud teadusasutused/ kõrgkoolid ega ka eraõiguslikud teadusasutused. Peaminister nimetas seda küll heaks kompromissiks, kui keegi ei ole rahul, kuid paraku see ei vii meie riiki soovitud suunas, vaid võib mõjuda mitme asjaolu tõttu (rahastus, maine, rahvusvaheline usaldusväarsus) vastupidiselt.
4. Nagu meie programmist nähtub, siis oleme enda jaoks seadnud eesmärgiks suunata rohkem ressursse, samas nähes ka vajadust, et olemasolevate ressursside kasutus oleks võimalikult efektiivne (siinkohal ei mõtle kindlasti põhimõtet, et ühe käega anname ja teisega võtame). Austada tuleb ülikoolide autonoomiat, kuid kindlasti saab mõningaid asju teha õpilaste jaoks paindlikumaks. Olen ise mõnda küsimust komisjonis tõstatanud (näiteks on lõputööde mõned tähtajad väga paindumatud, mis sunnivad lõputöö tegemist vähemalt aasta edasi lükkama. See võib põhjustada enne lõppu katkestamisi. Samuti mittestatsionaarse õppekorraldus ei ole (kaugemate) üliõpilaste suhtes võimalik, kui üks loeng on esmaspäeva hommikul ja teised ained reede-laupäev. Või et õppetöö toimub kõikidel nädalavahetustel, ilma mingi pausita).

Olen nõus täpsustama, kui midagi vajab Teie silmis seda.
Kuid omaltpoolt tänan veelkord!

Lugupidamisega

Marko Šorin
KESKERAKOND

KRISTIINA TÖNNISSON (EESTI 200)

Saatja: Kristiina Tõnnisson <Kristiina.Tonnisson@ut.ee>

Saadetud: teisipäev, 14. veebruar 2023 09:46

Teema: RE: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

Tere, Ruth

Saadan oma vastused Sulle tee.

1. Milline on Teie seisukoht, et Eestis sõlmida analoogiliselt Teadusleppega ka hariduslepe <https://eyl.ee/eesti-hariduslepe/>, mille kohaselt nii kõrghariduse riigipoolne kui ka üldhariduse õpetajate palgafondi rahastamine on vähemalt 1,5% sisemajanduse kogutoodangust ja tasuta eestikeelne kõrgharidus on avalik hüve, millele tuleb tagada vaba ligipääs?

Hariduslepet pooldan. Eestikeelne kõrgharidus peaks olema põhimõtteliselt tasuta, aga kõrgkoolidel peaks olema ka võimalus võtta tasu (suure huvi, mikokraadide vms eest).

2. Kuidas suhtute Eesti avalik-õiguslike ülikoolide õppejõududele baastöötasu kehtestamise, et ka akadeemilised töötajad, sarnaselt teiste töötajatega Eestis, saaksid palka töölepingu seadusele vastavalt - st sõltumata sellest, kas neil on mõni teadusprojekt parajasti olemas või mitte?

Jah, õpetamisega seotud akadeemiliste töötajate baastöötasu kehtestamist pooldan, mis oleks seotud õpetamiskoormusega.

3. Mida peaks tegema, et erasektoris teadus- ja arendustegevuse investeeringute tase suureneks?

Reaalselt kajastama neid lugusid, kus sellest on olnud ettevõttele kasu. Toetama sektorite vahelist mobiilsust. Rakenduslike PhD pakkumist ühiskonnale.

4. Milliste konkreetsete tegevustega saate kaasa aidata ja panustada kõrgharidusvaldkonna arengusse?

Hetkel saan aidata kõrgkoolis instituudi juhina töötades instituudi hea käekäigu eest seismisel. 😊

Jõudu Sulle, Ruth!

Kristiina

From: Ruth Tammeorg <ruth.tammeorg@ut.ee>

Date: Tuesday, 14. February 2023 at 18:52

Kas Sa palun täpsustad, mida Sa mõtled oma vastuses teisele küsimusele -

2. Kuidas suhtute Eesti avalik-õiguslike ülikoolide õppejõududele baastöötasu kehtestamisse, et ka akadeemilised töötajad, sarnaselt teiste töötajatega Eestis, saaksid palka töölepingu seadusele vastavalt - st sõltumata sellest, kas neil on mõni teadusprojekt parajasti olemas või mitte?

Jah, õpetamisega seotud akadeemiliste töötajate baastöötasu kehtestamist pooldan, mis oleks seotud õpetamiskoormusega.

Kas Sa mõtled, et vaid õppetöö tegemine on kaetud baastöötasuga, aga kõik muu akadeemiline tegevus (teaduslik, ühiskondlik ja administratiivne töö) oleks jätkuvalt projektipõhine, nagu see suures mahus avalik-õiguslikes ülikoolides praegu on? Ilmselt Sa vist siiski mõtled, et teadusraha ei kaetaks õppetöö tegemist, nagu see praegu suures mahus on?

Re: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

Kristiina Tõnnisson <Kristiina.Tonnisson@ut.ee>

K, 15.02.2023 10:40

Tere,

Mina toetan seda, et teadus oleks seotud rohkem ühiskonnaga/ ühiskondliku väljundiga. Puhtalt seda, et me oleme teadlased ja teeme seda, mida tahame ja ühiskond peab meile selleks raha andma - seda ei poolda. See tekitab just võõrandumist. Ülikool oma olemusel on ikkagi KOOL ja seetõttu on ühiskondlik tellimus meile just õpetamine. Selles loogikas peaks teadus toetama õpetamist ehk riiklik rahandus võiks tulla sellest loogikast. Teisena siis seos ühiskonnaga ehk teadus, mis on seotud konkreetse riigiga, kui raha tuleb riigieelarvest. Administratiivtöö peaks olema ikka keskselt toetatud ja see õnneks on pigem nii. Seega – teaduse 100% baasrahastust ei toeta, mingi projektimajandus peaks sinna kindlasti jääma, kui suures osas – see on igas riigis kriitiline otsustamine.

Sellised mõtted siis hetkel. Aitäh Sulle ka ja jõudu Sulle oma ettevõtmistes!

Kristiina

JAAK JUSKE (SDE)

Saatja: Jaak Juske <jaak.juske@riigikogu.ee>

Saadetud: teisipäev, 14. veebruar 2023 13:42

Teema: RE: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

Tere!

Täna väga asjakohaste küsimuste eest.

Sotsiaaldemokraadid toetavad sektoripõhiste palgalepete sõlmimist. Kõnealuse haridusleppe sünni peaks olema kindlasti lähiaastate eesmärgiks. Ja ülikoolide õppejõudude baastöötasu kehtestamine võiks olla selle üks osa.

Meie erakonna arvates tuleb riigi- ja erasektori koostöös suunata teadus-arendustegevuseks vähemalt 3 protsenti Eesti SKPst.

Sotsiaaldemokraadid on olnud alati hariduse usku, sest nii saame olla vaimult suured. Oleme seisnud kogu viimase 30 aasta jooksul ka ametiühingute rolli tugevdamise eest.

Parimatega

Jaak Juske

Riigikogu sotsiaaldemokraatide fraktsiooni ja kultuurikomisjoni liige

JAAK VALGE (EKRE)

Saatja: Jaak Valge <jaak.valge@riigikogu.ee>

Saadetud: kolmapäev, 15. veebruar 2023 17:33

Teema: Re: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

1. Milline on Teie seisukoht, et Eestis sõlmida analoogiliselt Teadusleppesega ka hariduslepe <https://eyl.ee/eesti-hariduslepe/>, mille kohaselt nii kõrghariduse riigipoolne kui ka üldhariduse õpetajate palgafondi rahastamine on vähemalt 1,5% sisemajanduse kogutoodangust ja tasuta eestikeelne kõrgharidus on avalik hüve, millele tuleb tagada vaba ligipääs?

Me oleme kindlasti selle poolt, et õpetajate palka tuleb tõsta. Õpetajate töötasu tuleb siduda Eesti keskmise palgaga ja hoida keskmiselt 1,2 kordsena. Õpetajate miinimumpalk peab võrduma Eesti keskmise palgaga. Õpetajate töötasu tuleb indekseerida. Arvame, et lisatööd ja klassijuhatamine tuleb eraldi tasustada. Ent leiame, et ainuüksi see ei hoia õpetajaid tööl, õpetajad vajavad ka rohkem õigusi nii õpilaste kui lapsevanemate suhtes. Iga õpilane peab teadma ja tundma, et tal on õppimise ning koolidistsipliinist kinnipidamise kohustus.

Me näeme, et riigi rakenduskõrgkoolid ja ülikoolid vajavad riigipoolset lisarahastust, aga tõsi, vajame ka kõrgharidusõppe reformi.

Me oleme seisukohal, et ükski andekas Eesti noor ei tohi rahapuuduse tõttu kõrgharidusest ilma jääda. Meie plaan on suurendada õppelaenu mahtu 10 miinimumpalga suuruseks aastas ning kustutada sellest pool, kui laenusaja perekonda on sündinus üks, ning kogu laen, kui kaks või rohkem last. Kui see õnnestub, siis kehtestame üliõpilastele ka mõõduka omaosaluse 1-1,5 miinimumpalga ulatuses aastas, aga mitte ülikoolide eelarveprobleemide lahendamiseks, vaid üliõpilaste kohusetunde suurendamiseks. See tõstab ülikoolide õppe kvaliteeti.

Need ei ole odavad meetmed, aga me ei tea hetkel, kui suure osa sisemajanduse kogutoodangust need moodustavad. Võiks arvata, et kokku vb-olla tõesti 1,5% ümber.

2. Kuidas suhtute Eesti avalik-õiguslike ülikoolide õppejõududele baastöötasu kehtestamisse, et ka akadeemilised töötajad, sarnaselt teiste töötajatega Eestis, saaksid palka töölepingu seadusele vastavalt - st sõltumata sellest, kas neil on mõni teadusprojekt parajasti olemas või mitte?

Baastöötasu kehtestamisse suhtume positiivselt. Leiame, et ka kõrgkoolide õppejõudude tasu alammäärad tuleb kehtestada seadusega. Lectori miinimumpalk peab olema 1,5 Eesti keskmist, kaasprofessori (dotsendi) 2,0 ja professori miinimumpalk 2,5 Eesti keskmist. Ka nende töötasud tuleb indekseerida.

3. Mida peaks tegema, et erasektoris teadus- ja arendustegevuse investeringute tase suureneks?

Teadustegevuse hindamis- ja rahastamiskriteeriumid tuleb muuta Eesti-keskseks. See tekitab ka erasektoris rohkemat huvi Eesti teadust finantseerida. Praegu on teadustegevus liiga bibliomeetria-põhine.

4. Milliste konkreetsete tegevustega saate kaasa aidata ja panustada kõrgharidusvaldkonna arengusse?

Koalitsioonilepingut sõlmides püstitaksime järgmised eesmärgid:

- 1) Kõrgkoolide rahastamine kvantiteedile suunavate ja ideologiseeritud näitajate alusel tuleb lõpetada ja kõrgharidusseadusest vastavad sätted eemaldada.
- 2) Kõrgkoolidega sõlmitavate halduslepingute fookusi tuleb täpsustada, keskendudes õppe kvaliteedile ning tehes soodustusi sihtstipendiumide näol nende erialade üliõpilastele, keda Eesti ühiskond kõige enam vajab.
- 3) Eesti keele kui riigikeele kasutusala kõrgkoolides tuleb tagada seadusega. Eestlastele emakeeles õppimise võimaldamine tähendab meile ka kõrgemat õppe kvaliteeti.
- 4) Välisüliõpilaste ettevalmistamisel tuleb keskenduda erialadele, mida Eesti vajab ning kehtestada neile kohustuslik eesti keele õpe.

On 15. Feb 2023, at 22:06, Ruth Tammeorg <ruth.tammeorg@ut.ee> wrote:

Tere, hea Jaak.

Suur tänu Teile vastuste eest. 1. küsimuse vastusest küll otseselt ei selgu, kas olete seisukohal, et tõsta kõrghariduse rahastus 1,5%-ni SKPst. Sellega on otseselt seotud õppejõudude baastöötasu kehtestamine.

Saatja: Jaak Valge <jaak.valge@riigikogu.ee>

Saadetud: neljapäev, 16. veebruar 2023 10:53

Teema: Re: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

Tere, Ruth,

olge tänatud tähelepanu juhtimast. Aga ma ei saa ju nii vastata, kui me pole arvutusi teinud. Ning arvan, et ka teised pole seda välja arvutanud. Õppejõudude baastöötasu saab kehtestada ka seadusega, mida meie kavatsemegi.

Täie austusega,

Jaak

PEEP LASSMANN (ISAMAA)

Saatja: Peep Lassmann <peep.lassmann@eamt.ee>

Saadetud: neljapäev, 16. veebruar 2023 13:51

Adressaat: Ruth Tammeorg <ruth.tammeorg@ut.ee>

Teema: RE: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

Lugupeetud pr Tammeorg,

Tänan Teid saadetud küsimustiku pärast. Olen EMTA nõukogu esindajana osalenud aktiivselt Ülikoolide Nõukogude ühisavalduse koostamises. Selles dokumendis sisaldub ka minu isiklik arvamus.

Parimate soovidega,

Peep Lassmann

KADRI LEETMAA (SDE)

Saatja: Kadri Leetmaa <kadri.leetmaa@ut.ee>

L, 18.02.2023 20:18

Teema: Re: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

Tere!

Saadan oma vastused.

Kirjutan punaselt küsimuste järele.

Parimat

Kadri Leetmaa

1. Milline on Teie seisukoht, et Eestis sõlmida analoogiliselt Teadusleppega ka hariduslepe <https://eyl.ee/eesti-hariduslepe/>, mille kohaselt nii kõrghariduse riigipoolne kui ka üldhariduse õpetajate palgafondi rahastamine on vähemalt 1,5% sisemajanduse kogutoodangust ja tasuta eestikeelne kõrgharidus on avalik hüve, millele tuleb tagada vaba ligipääs?

Olen haridusleppe sõlmimise poolt. Kõrgharidus vajab stabiilset rahastust ja järgmise Riigikogu koosseisuga peaks rahastus kindlasti 1,5%-ni tõusma ning seal suutma püsida. Kuna teadusrahadest peetakse praegu õppetööd kõrgkoolides osaliselt üleval, siis vähemalt sama oluline on teadusrahastuse kasv (3%-ni, millest riik katab 1%). Ambitsioonikamad riigid seavad juba sellest kõrgemad eesmärgid. Kui Eestis järgmise 4 aastaga jõuame nende sihttasemeteni, siis oleme hästi teinud. Tasuta kõrgharidus peab olema hea kvaliteediga. See saab teoks ainult siis, kui õppejõud saavad motiveerivat palka ja õppejõududele rakenduvad tänapäevased tööõiguse reeglid, sh palgakindlus.

Tasuta kõrgharidus on ainus tee, mis annab kõrgharidusele ligipääsu kõigile võimekatele. Eestikeelne kõrgharidus vajab eraldi tuge, kuid olen kindlasti ka rahvusvaheliste õppekavade ja ülikoolide ühisõppekavade poolt. Mida kõrgem kõrghariduse aste, seda rahvusvahelisemaks see paratamatult muutub. Eesti teadlane võib olla ka mujalt tulnud oma ala tipp, kellele eesti keele õppimise saame teha võimalikuks, huvitavaks ja vajalikuks.

Õpetajate palgafondi selget kokkulepet SKP-st pooldan samuti. Sellega peaks aga kindlasti kaasas käima riigi vastutus rahastada lasteaednikke ja teisi lastega tegelevaid spetsialiste nõnda, et kõrgharidusega õpetaja (lasteaias, huvikoolis jm) saaks ikka õpetaja palka. Võtmetähtsusega on sealjuures leida riigi poolt palgaraha haridusasutuste, eriti lasteaedade, tugispetsialistidele. Kaasav haridus saab teoks ainult siis, kui riik ja omavalitsused suudavad erasektorist tugispetsialistid lasteaedadesse üle osta. Seega õpetajate palgafondi teemat peaks haridusleppes laiendama.

2. Kuidas suhtute Eesti avalik-õiguslike ülikoolide õppejõududele baastöötasu kehtestamisse, et ka akadeemilised töötajad, sarnaselt teiste töötajatega Eestis, saaksid palka töölepingu seadusele vastavalt - st sõltumata sellest, kas neil on mõni teadusprojekt parajasti olemas või mitte?

Baastöötasu peab olema, sest ilma selleta on praegune akadeemiliste töötajate atesteerimissüsteem sisutühi. Baastöötasule lisaks peaks olema ka teadlaste minimaalne teadusraha, mis võimaldab edasi areneda ka siis, kui parasjagu on projektirahastusel vahe sees. Päris projektivaba elu ma ei poolda, sest see nõuab pingutust, et olla oma teadustöös maailmatasemel. Konkurentsil on ka edasiviiv jõud. Mõnede valdkondade jaoks (nt eesti keel, murdekeel, kultuuriuuringud) võiksid olla kindlamad teadusraha allikad, mille puhul ei pea ilmtingimata rahvusvaheliselt tihedas sõelas konkureerima – see on see, mis hoiab meie võimet mõelda meie enda kultuurist.

3. Mida peaks tegema, et erasektoris teadus- ja arendustegevuse investeringute tase suureneks?

Me saame seda ülikoolides soosida nt tööstusmagistrantuuri ja tööstusdoktorantuuri võimaluste avamisega, teadusprojektides tehnoloogilise valmisoleku kõrgemate tasemete eesmärgiks seadmisega, kuid üldiselt toimub muutus järkjärgult vastavalt sellele, kuidas muutub meie majandus ja ettevõtted hakkavad vajama rohkem teadus- ja arendustegevuse sisendeid. Riik saab tagada riskantsemaid investeringuid, mis on mingi ettevõtlusvaldkonna ülesehitamiseks Eestis strateegiliselt olulised (olgu need ringmajanduse- või roheinvesteeringud, kaitsetööstus vms), samuti saab riik soodustada maksureeglitega T&A-kulude tegemist, kuid sellist ettevõtluse toetamist peab tegema targalt, teadlikult ja väga täpselt sihituna. Tark majandus kasvab järkjärgult, seda ei saa 2-3 aastaga lihtmeetmetega saavutada. Ma ei pea päris õigeks ka seda, et kõik teadusprojektid peavad jõudma kiiresti tehnoloogilise valmisoleku kõrgemate tasemeteni. Väga oluline on baasteaduse stabiilne rahastamine, sest sealt tulevad head õpetajad koolis, väga heade eelteadmistega tudengid ning kokkuvõttes ettevõtlikud ja targad inimesed, kes loovad ettevõtteid, mille loomulik osa on teadus- ja arendustegevus.

4. Milliste konkreetsete tegevustega saate kaasa aidata ja panustada kõrgharidusvaldkonna arengusse?

Tahaksin esimese asjana tegelda sellega, et ülikoolides oleksid tavapärased tööõiguse printsiibid tavalised: palgakindlus, baaspalk, lisatasude arvestus tööajavälise töö eest, tervise- ja sportimiskulud. Olgugi ülikoolid iseseisvad organisatsioonid, riik peab ülikoole nii rahastama, et neis küsimustes ei peaks üheski kõrgkoolis järeleandmisi tegema.

HELE EVERAUS (REFORMIERAKOND)

Hele Everaus <hele.everaus@riigikogu.ee>

Adressaat:

T, 21.02.2023 09:46

Tere,

Vabandan hilise vastamise pärast.

1. Ma usun, et nii haridusel kui ka kõrgharidusel on kogu riigi jätkusuutlikkuse aspektist väga oluline roll. Hariduslepe oleks oluline eeltoodut silmas pidades.
2. Kõrgkoolide õppejõudude töötasu probleem on olnud kaua lahendamata ja seetõttu on ülikoolis raske noori õppejõu teele motiveerida. Seega, vaja on kiiret tegutsemist eelnimetatud probleemi osas.
3. Erasektori finantseerimise tõstmine on aastatepikkune probleem. See eeldab aktiivset tegutsemist ülikoolide ja ettevõtete sidemete loomisel. Ajal, kui oli Tartu Ülikooli arendusprorektor (1998-2003), kasutasime just sellist lähenemist. Rakendusüuringute sihipärasus on võtmeküsimus.
4. Kõrghariduse arendamisel on oluline riigipoolselt motiveeriva finantsilise ja õigusliku keskkonna loomine ja paindlik edasin kujundamine. Selles osas on Riigikogul väga oluline roll. Riigikogu liikmena panustaksin oma senise kogemuse ja oskuste baasil. Olen veendunud, et positiivsed arengud on võimalikud. Vaja on prioriteetid paika saada.

Parimate soovidega

Hele Everaus

MARKO KAASIK (ROHELISED)

Re: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

Marko Kaasik <marko.kaasik@ut.ee>

T, 21.02.2023 10:38

1. Milline on Teie seisukoht, et Eestis sõlmida analoogiliselt Teadusleppesega ka hariduslepe <https://eyl.ee/eesti-hariduslepe/>, mille kohaselt nii kõrghariduse riigipoolne kui ka üldhariduse õpetajate palgafondi rahastamine on vähemalt 1,5% sisemajanduse kogutoodangust ja tasuta eestikeelne kõrgharidus on avalik hüve, millele tuleb tagada vaba ligipääs?

Pean nii kõrgharidusele kui üldharidusele 1,5% SKT-st eraldamist vajalikuks. Sama oluline on võimaldada üliõpilastel õppida omas tempos ja võimaldada neil samal ajal läbida "elukooli", mitte survestada neid ülikoolist "läbi jooksmata". Eestimaa Roheliste valimisprogrammi ptk. 4.5 (kõrgharidus, <https://rohelised.ee/programm/>) punkt ütleb: "Võimaldame tasuta kõrgharidust ainepunkti põhiselt praeguse ajapõhise õppekava täitmise asemel, et anda üliõpilastele võimalus ise valida õppimise tempo ja ühitada õppimine tööga." Minu meelest on vaja kehtestada tasuta õpe avalik-õiguslikes ülikoolides sõltumata õppekeelest, sest siis kaob rahaline motivatsioon asendada eestikeelseid õppekavu inglisekeelsetega.

2. Kuidas suhtute Eesti avalik-õiguslike ülikoolide õppejõududele baastöötasu kehtestamisse, et ka akadeemilised töötajad, sarnaselt teiste töötajatega Eestis, saaksid palka töölepingu seadusele vastavalt - st. sõltumata sellest, kas neil on mõni teadusprojekt parajasti olemas või mitte?

Eestimaa Roheliste valimisprogrammi ptk. 4.5 punkt 10 ütleb: "kehtestame ülikooli õppejõududele baastöötasu". Käsitleme seda laialt, arvestades et kõik akadeemilised töötajad on potentsiaalsed õppejõud, sõltumata sellest kas konkreetne inimene hetkel õppetööd teeb. Leian, et ülikoolide autonoomia ei ole takistuseks, sest vastava tingimuse saab panna riikliku baasrahastuse lepingusse ülikoolidega. See ei oleks midagi erandlikku, sest ranged eelarvereeolid on paljude rahastusskeemide lahutamatu osa.

3. Mida peaks tegema, et erasektoris teadus- ja arendustegevuse investeeringute tase suureneks?

Eesti ettevõtlus, välja arvatud mõned kõrgtehnoloogilised valdkonnad, on veel liiga palju orienteeritud odavale tööjõule, mitte teadmisesse investeerimisse. Teiseks probleemiks on hargmaiste korporatsioonide suur osakaal, mis tellivad rakendusuuringud oma uurimiskeskustest väljaspool Eestit. Samas on riigiettevõtetal ja avalikul sektoril ilmne vajadus rakendusuuringute järele, milleks tuleks esmalt pakkuda võimalust Eesti akadeemilistele asutustele. Ei ole õige eeldada, et teadlastel on olemas valmis vastused nende küsimustele, mida tasuta jagada. Küll aga saab ja tuleb laialt kaasata teadlasi, sõnastamaks täpseid uurimisküsimusi rakendusuuringuteks. Riigiasutuste ja -ettevõtete eeskujul suunab ka erasektori suurtellijad akadeemiliste teadlaste juurde. Haridus- ja Teadusministeerium peab jätkama sektormobiilsuse meetmega, mis võimaldab

ettevõttel võtta riigi osalise rahastusega tööle akadeemilise teadlase mingi konkreetse rakendusüritingu või tootearenduse teostamiseks.

4. Milliste konkreetsete tegevustega saate kaasa aidata ja panustada kõrgharidusvaldkonna arengusse?

Ülikool ei tohiks olla spetsialistide koolitamise konveier, vaid mitmekülgsete teadmiste ja sügava mõistmise kujunemise koht. Eestimaa Roheliste valimisprogrammi ptk. 4.5 punkt 6:

"Võimaldame töötavatele üliõpilastele tasuta õppimist osakoormusega, soosides sellega erialase töö või praktikakohtade leidmist."

Samas punkt 8: "Õppelaen peab olema sotsiaalse õigluse tagamise meede, mitte panganduslik äriprojekt. Arvestame õppelaenu intressi määramisel tegelikku elukalliduse tõusuga ja pikendame õppelaenu tagasimakse tähtaega. Kustutame osa õppelaenust lapse sünni korral."

Seisan selle eest, et tulemuspõhine stipendium oleks kättesaadav lävendi- mitte konkurentsipõhisena: edukas õppimine peab vabastama üliõpilase rahamuredest.

Tervitustega

Marko Kaasik

MARGIT SUTROP (REFORMIERAKOND)

Margit Sutrop <margit.sutrop@riigikogu.ee>

T, 21.02.2023 17:12

1. Milline on Teie seisukoht, et Eestis sõlmida analoogiliselt Teadusleppega ka hariduslepe <https://eyl.ee/eesti-hariduslepe/>, mille kohaselt nii kõrghariduse riigipoolne kui ka üldhariduse õpetajate palgafondi rahastamine on vähemalt 1,5% sisemajanduse kogutoodangust ja tasuta eestikeelne kõrgharidus on avalik hüve, millele tuleb tagada vaba ligipääs?

Esimene kõrgharidus, bakalaureusest doktoriõppeni peaks olema kõigile eestlastele tasuta. Kättesaadavuse parandamiseks tuleb aga tõsta mitmekordseks vajaduspõhised õppetoetused, luua juurde stipendiume ja parandada õppelaenu võtmise tingimusi. Hariduslepe sõlmimine on hea mõte, sest hariduse rahastamise osas peame jõudma erakondade ülese kokkuleppeni. Usun, et see kokkulepe on võimalik. Näiteks minu asutatud Riigikogu kõrghariduse toetusrühma kuulub 30 saadikut, kõigist erakondadest. See, et õpetajate töötasu alammäär kasvab sel aastal 23,9% ja kõrgkoolide tegevustoetus kasvab 15% aastas, on kindlasti ühiste jõupingutuste tulemus. Siia ei tohi aga pidama jääda.

2. Kuidas suhtute Eesti avalik-õiguslike ülikoolide õppejõududele baastöötasu kehtestamisse, et ka akadeemilised töötajad, sarnaselt teiste töötajatega Eestis, saaksid palka töölepingu seadusele vastavalt - st sõltumata sellest, kas neil on mõni teadusprojekt parajasti olemas või mitte?

Õppejõudude ja teadlaste palgad ei ole täna konkurentsivõimelised, see on selge. Usun, et kui kõrgharidusse ja teadusse tuleb raha juurde, siis tõusevad ka palgad. Kui kehtestada palgad, ilma et raha kõrgkoolidele juurde annaks, siis tähendaks see koondamisi. Kui olin TÜ humanitaarvaldkonna dekaan, siis muretsesid instituutide juhid alati sellepärast, et palgamiinimume ei tõstetaks, sest raha vähesuse korral pead siis valima, kelle alles jätad. Seega peaksin olulisemaks ikkagi kõrghariduse ja teaduse rahastuse tegevustoetuse kasvu, samuti ETAgil grantideks mõeldud raha kasvu. Praegu läheb teadus- ja arendustegevuse jaoks eraldatud rahast vaid 16% ETAgil jagatud grantideks, mis teeb teadlaste elu väga keeruliseks. Edukuse protsent grantide taotlemisel on väga väike, projektide kirjutamisele läheb aga väga palju aega. Kuna ülikoolis õpetab teadus, siis peaks igale õppejõule olema mingi teadustöö raha (uurimistöö jaoks vajalike vahendite ostmiseks, konverentside külastamiseks jne) olema tagatud. Senisest enam tuleks tähelepanu pöörata noorte teadlaste ja õppejõudude palkadele. Kui need on madalad, siis noored ei taha akadeemilist karjääri teha. Palgakindlus on muidugi ka oluline. Selle tagamine on minu arvates ülikoolide vastutus. Riigi vastutus on aga ülikoolile piisavalt rahastada.

Saatja: Margit Sutrop <margit.sutrop@riigikogu.ee>

Saadetud: kolmapäev, 22. veebruar 2023 11:03

Teema: Re: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

Tere!

Ma olen nõus, et praegu on paljudel teadlastel väga suur hirm, et kui ei saa projekti, siis tööleping lõpetatakse.

Ülikoolide vastutus on otsustada, millised uurimissuunad ja professorid peavad jätkuma. Praegu ülikool ei saa seda teha, et kindlustada kõigile evalveeritud ja heade publitseerimisnäitajatega gruppidele tulevik, sest baasraha tuleb nii vähe ja konkurentsipõhine rahastus ETAgist on loterii. Kui kõrghariduse ja teaduse rahastamine kasvab, siis on see võimalik.

Vt

<https://epl.delfi.ee/artikkel/120134922/poliitkolumnist-margit-sutrop-uks-loos-viiest-voidab-meie-teadlased-visklevad-pealesunnitud-hasartmangusoltuvuses>

See, et ülikool otsustab, mis suunad tuleb tagada, on akadeemilise vabaduse põhimõte.

Küll aga tuleb lahti saada suurest projektipõhisusest, et kogu uurimisala tulevik poleks kaalul mingi projektikonkursiga.

Parimate soovidega,
Margit Sutrop

ENN LISTRA (REFORMIERAKOND)

Enn Listra

N, 23.02.2023 15:22

Tere.

Nagu arvata võis, on kõik esitatud küsimused olulised ja kui vastuseid kontsentreeritult kirja panema hakkasin, osutus kirjatöö rohkem aeganõudvaks, kui algul arvasin. Vastus sai kirja järgmine.

Ma arvan, et peaksime alustama suurest eesmärgist. Kõrgharidus on ilmselgelt väärtus iseeneses, kuid ta on ka vahend ühiskonna probleemide, eriti pikaajaliste ja tulevikus tekkida võivate, lahendamisel. Tänapäevaste toimetuste valguses võib kõrghariduse finantseerimine mõnele näida suure kuluartiklina, kuid oluline osa sellest on pigem investering riigi inimkapitali, Eestis tõenäoliselt pikaajaliselt üks kõige tasuvamaid investeringuid üldse. Ma ei ürita siinkohal anda kõikehõlmavat analüüsi, vaid püüan piirduda pigem majanduspoolega. Kõrgharidus on Eesti pikaajalise arengu kindlustaja ning Eesti inimeste toimetuleku, heaolu ning majanduse konkurentsivõime tagaja. Selleks peab Eesti kõrgharidus olema (rahvusvaheliselt) konkurentsivõimeline. Sellele arengule rahvusvahelises kontekstis sooviksingi hoogu anda. Kuigi rankinguid on kritiseeritud, on siiski tegemist üldistavate võrdlustega, millele tasub tähelepanu pöörata, näiteks võrdlus Soome ja Rootsi. Kolme riigi ülikoolidest QS rankingu saanud 20 hulgas paiknevad meie ülikoolid kohtadel 10, 19 ja 20; THE rankingu 26 hulgas kohtadel 9, 24 ja 26. Analoogiline on olukord, kui võrrelda teadustulemusi. Kuigi oleme viimaste aastakümnetega arenenud kiiresti ning hõivanud paljudes valdkondades positsioonid Ida-Euroopa tipus, ei ole kogu Euroopa mastaabis pilt sugugi roosiline. Kõrghariduses toimuv avaldab vahetut mõju vähemalt kahe inimpõlve jooksul, mõjutades oluliselt ühiskonna kultuurikeskkonda ja majanduse pikaajalist konkurentsivõimet. Nagu juba viidatud, meil on siin omaajaga arenguruumi. See on riiklik probleem, mida koos lahendada peame. Finantseerimine on üks osa lahendusest.

Nüüd vastused ka konkreetsetele küsimustele.

1. Kuigi Teadusleppe rakendamine ei läinud kaugeltki nii, nagu oleks pidanud, arvan, et selle täiendamine Haridusleppes, kus ka sihid riikliku finantseerimise jaoks kirjas, on hea mõte. Pikaajalise rahanduse professorina ei saa ma aga ilma täpsustusteta alla kirjutada kompleksküsimuses sisalduvale osale „tasuta eestikeelne kõrgharidus on avalik hüve, millele tuleb tagada vaba liigpääs“. Puudutan ainult kaht teemat – vaba

ligipääs ja avalik hüve. Avaliku hüvise majandusõpikutes väga sageli kasutatavaks näiteks on linnapark, kuhu igaüks võib vabalt jalutama minna. Selle analoog kõrghariduses, mis soovib kõrghariduseks ka jääda, ei tööta. Ilmselt on pakutav lepingu tekst kirjutatudki sümboolse rõhuasetusega, mistõttu rakendamisel peame küsima, kui vaba ja kui tasuta. Erinevate õppekavade sisseastumistingimustega tutvudes on kerge leida selliseid, kus ligipääs ongi sisuliselt vaba. Lõpetajate palkadega tutvumine aga paneb küsima, kas see oli ikka kõrgharidus, mis saadi. Küsimus „kui vaba“ seondub otseselt väljundi kvaliteediga ja see omakorda kõrghariduse põhifunktsioonidega ühiskonnas. Avaliku hüvisega on asi isegi keerulisem. Kõrgharidus ei ole avalik hüvis, vaid olulise positiivse välismõjuga hüvis. Kuigi kõrghariduse täiendava finantseerimise vastu (kaudselt) sõnavõtjad armastavad väita, et Eestis on kõrgharidusest tulenev kõrgem sissetulek teiste riikidega võrreldes väiksem, on see tegelikult olemas ja päris suur, milles igaüks Haridussilmas ringi vaadates lihtsalt veenduda võib. Isegi kui jätame kõrvale õppekavad, kus õppijate kõik kulud (kaasa arvatud elamine, riietus ja toit) kaetakse, on tegemist teemaga, millega tuleb detailideni tegeleda, sest vastuolu avaliku hüvisena pakutava ja erahüvisena kasutatava vahel on selgelt olemas. Olen seisukohal, et igal Eesti elanikul, sõltumata tema varanduslikust olukorrast, peab olema võimalik võimetekohane haridus omandada, aga ma ei kirjutaks tingimusteta alla tasuta kõrgharidusele. Näiteks ei pea ma mitte mingil juhul õigeks, et koolitame Eesti maksumaksja raha eest tasuta inimesi, kes kohe pärast lõpetamist mõnda välisriiki tööle asuvad ning avaliku hüvisena saadu 100 protsendiliselt erahüviseks pööravad.

2. Töö tasustamise, ka baastöötasu kehtestamise üle, on igal ülikoolil võimalik otsuseid teha iseseisvalt. Selle ülikooliväline reguleerimine oleks minu hinnangul vähemalt osalises vastuolus ülikoolide autonoomia põhimõttega ning seetõttu ei pea ma seda teemaks, millega poliitikud vahetult tegelema peaksid. Teema ise on samas oluline ning tuleneb (vähemalt osaliselt) teadurite töö projektipõhisusest. Erinevalt teistest organisatsioonidest tekitab see olukorra, kus töötaja taseme riskid on organisatsiooni (ülikooli) taseme riskidest suhteliselt oluliselt suuremad võrreldes tavaorganisatsioonidega. See on probleem, mida ainult osaliselt saab lahendada ülikoolide sees (baastöötasu on üks, kuigi väga kulukas võimalus). Ülikoolide väline vahend võiks olla riigipoolsete teaduse finantseerimise viiside ülevaatamine ülikoolide sisemist riskide jaotust paremini arvestavaks.
3. Kiireid lahendusi erasektoris teadus- ja arendustegevuse investeringute taseme suurendamiseks ei ole. Kui sellised kiired ja tulused valdkonnad oleks olemas, oleks need juba töös (osaliselt ju ongi). Õige ei ole ka riigipoolne otsene raha jagamine, et investeerige nüüd teadusse. Siis oleksime jälle avaliku hüvise erahüviseks muutumise probleemi juures. Jäävad kaudsed meetodid. Esimene, kuigi pikaajaline lahendus, on teadusvõimelise kõrgharidusega inimeste osakaalu suurendamine (Soomes on praeguse valitsuse eesmärgiks tõsta kõrgharidusega inimeste osakaal noorte täiskasvanute, so vahemik 25-34, hulgas 50 protsendini aastaks 2030). Selleks, et ettevõtted midagi teeks, peavad saadaval olema sobivad inimesed. Teiseks on oluline tagada, et majandus oleks avatud ja tihedalt seotud rahvusvaheliste võrgustikega. Võrgustike arendamise toetamine, nii kõrghariduses kui ettevõtluses, võiks olla ka üks

riigipoolseid selgeid tegevusi. Lisaks tähendab see, et meie kõrgharidusasutused peaksid olema läbivalt ja sisuliselt rahvusvahelised. Ainult Eesti piiresse jäävate tulemustega teadusinvesteeringud kipuvad tõsiseltvõetava mastaabi tekkimiseks liig väikesed olema. Kolmandaks, lisaks niinimetatud prioriteetsetele valdkondadele, tuleb tagada kõikide valdkondade areng. Prioriteetide kaudu majanduse edendamine mõeldi välja Teise Maailmasõja järel madala arengutasemega Ladina-Ameerika riikide majanduste toetamiseks. Tänapäeval on Eesti (üpris) kõrgelt arenenud riikide hulgas ning valdkondade ebaühtlane areng hakkab takistama üldist arengut. Prioriteetidid peavad jääma, kuid arenema peavad kõik valdkonnad.

4. Konkreetsete tegevustega seoses pean tunnistama, et kuna mu „poliitikustaaž“ ei küüni veel poole aastani, pelgan ma jagada lubadusi, mis tegelikkusega kohtudes võivadki ainult lubadusteks jääda. Kuid usun, et vastustest eelmistele küsimustele joonistuvad tegevusvaldkonnad piisavalt selgelt välja. Ühendavaks märksõnaks on kõrghariduse kvaliteet.

Detailsemalt leiab mu mõtteid aadressilt

<https://reform.ee/riigikogu-valimised-2023/kesklinn-lasnamae-ja-pirita/kandidaat/enn-listra/>

Tervitades,

Enn Listra

IRJA LUTSAR (EESTI 200)

Saatja: Irja Lutsar <irja.lutsar@ut.ee>

Saadetud: pühapäev, 26. veebruar 2023 21:33

Teema: Re: KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA.

* Haridusleppe sõlmimine tundub igati hea idee olema. Selleks aga peavad kõigi kõrgkoolide toetus olema. Arstide palgalepet veab väga tugevalt Arstide Liit. Olen nõus, et meie kõrghariduse peamine probleem on õppejõudude tasustamine. Muidugi tuleb korda teha ka stipendiumite süsteem, aga ilma õppejõududeta pole ka stipendiumist kasu, samuti mitte ka vastupidi.

* Baastöötasu kehtestamisse suhtun igati positiivselt, eriti õppejõudude suhtes. Suurt õppetöö koormust kandvatel õppejõududel ei pruugigi olla aega teadusprojekte kirjutada.

* Eks see muidugi sõltub erasektorist ja kui innovatiivne erasektor on. Teenuse pakkujatel ehk väga palju innovatsiooni pole, aga tootmises on innovatsioon oluline. Palju meie erasektorist on kas teenuse pakkujad või siis rahvusvaheliste korporatsioonide osa. Küll peaks aga riigi otsused olema teaduse põhised ning riik võiks märksa rohkem rakendusuuringuid tellida ülikoolidelt. Nüüs küll tehti rakendusuuringute keskus, eks näeb kuidas see üldist maastikku mõjutama hakkab.

* Ma ei tunne väga hästi riigikogu töö detaile. Küll aga panustab riigikogu nii seadustesse kui ka lobi tegevusse. Kõrghariduse rahastamise probleemidega olen hästi kursis. Küll aga on kõrghariduse rahastamine suuresti jäänud põhihariduse rahastamise varju.

Kõike head soovides,

Irja Lutsar

KÜSIMUSED KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA POLIITIKUTELE RIIGIKOGU VALIMISTE EEL. VEEBRUAR 2023

Lugupeetud

Soovime teada Teie arvamust järgmistes küsimustes. Teie ja teiste poliitikute vastused avaldame oma sotsiaalmeedia kanalites.

1. Milline on Teie seisukoht, et Eestis sõlmida analoogiliselt Teadusleppega ka hariduslepe <https://eyl.ee/eesti-hariduslepe/>, mille kohaselt nii kõrghariduse riigipoolne kui ka üldhariduse õpetajate palgafondi rahastamine on vähemalt 1,5% sisemajanduse kogutoodangust ja tasuta eestikeelne kõrgharidus on avalik hüve, millele tuleb tagada vaba ligipääs?

2. Kuidas suhtute Eesti avalik-õiguslike ülikoolide õppejõududele baastöötasu kehtestamise, et ka akadeemilised töötajad, sarnaselt teiste töötajatega Eestis, saaksid palka töölepingu seadusele vastavalt - st sõltumata sellest, kas neil on mõni teadusprojekt parajasti olemas või mitte?

3. Mida peaks tegema, et erasektoris teadus- ja arendustegevuse investeeringute tase suureneks?

4. Milliste konkreetsete tegevustega saate kaasa aidata ja panustada kõrgharidusvaldkonna arengusse?

Lugupidamisega

Akadeemilised ametiühingud.

TAUSTAINFO

KÕRGHARIDUSRAHASTUSE KOHTA

Kõrghariduse rahastamise andmetel [OECD](#)¹ järgi, oleme enda avaliku rahastamise 1.1% SKPst näitajaga OECD keskmisest kõrgemal (0.9%), kuid jääme ikkagi märkimisväärselt alla Skandinaavia riikidele (Rootsi 1,3%, Soome 1,4%, Taani 1,6% ja Norra 1,8%).

Eesti avalik-õiguslike ülikoolide nõukogude ettepanekud eestikeelse kõrghariduse tulevikust Eesti erakondadele 2023. aasta Riigikogu valimiste eel sõnastab: ²

„... peame endale aru andma, et kõrghariduse pikaajaline alarahastamine on samuti risk Eesti demokraatiale ja julgeolekule. Kui meil ei ole piisavalt erinevate erialade eksperte ega suutlikkust pakkuda teaduspõhist kõrgharidust, taandub teaduspõhine lähenemine avalikust debatist ja ühiskonnakorraldusest. See on suur risk riigi jätkusuutlikkusele. Eesti edu põhineb inimestel ning kõrghariduse alarahastamine piirab ligipääsu haridusele, ahendab võimalusi end teostada ning kokkuvõttes kannatab Eesti riigi areng. Väheneb ka teadmussiire ülikoolist ühiskonda ja majandusse.

Ülikoolidel on aina raskem motiveerida oma parimaid töötajaid tegelema Eesti ühiskonna ja majanduse teemadega eesti keeles.

Eesti kõrgharidus on Eesti omariikluse ja iseseisvuse üks tugisambaid, kuid kõrghariduse areng ei saa toimuda ressurssideta. Ehkki viimane kõrgharidusreform viidi läbi parimate kavatsustega, on aastatega kõrghariduse rahastus drastiliselt langenud. Kui enne reformi olid valitsussektori kõrghariduskulud koguni 1.5-1,6% sisemajanduse koguproduktist (SKP), siis juba 2016. aastal kukkus see 1,1%ni.

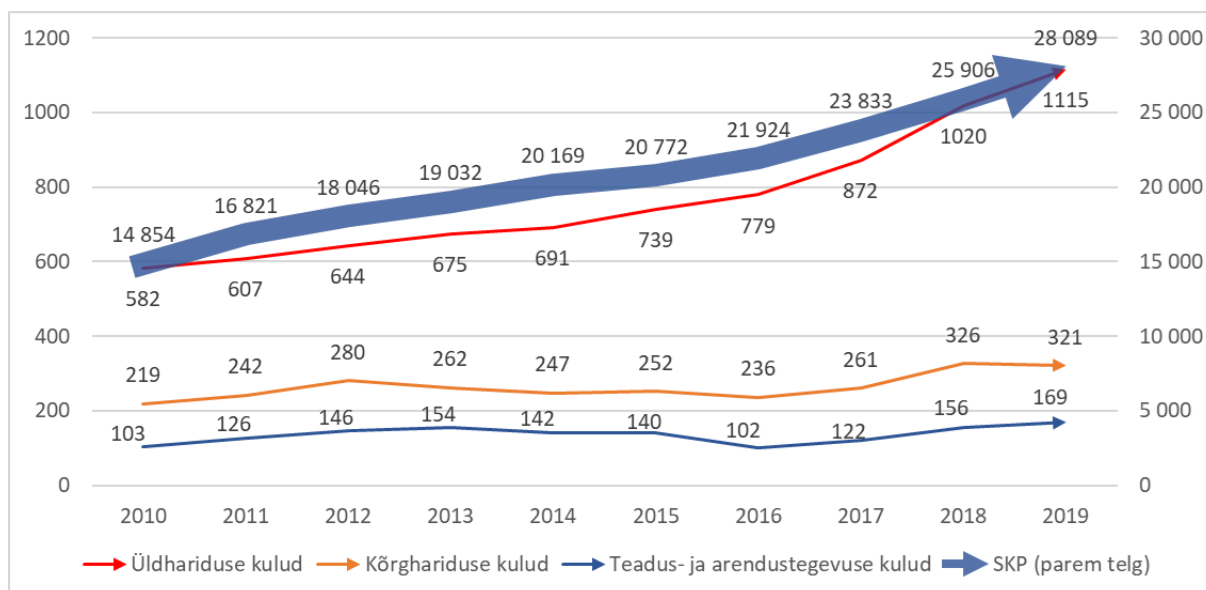
Kõrghariduse tegevustoetus, mis on kõrgharidusõppe korraldamise põhirahastus, on viimasel 5 aastal kasvanud 2–3 korda aeglasemalt kui riigi keskmine palk, üldhariduskooli õpetajate keskmine palk ja SKP.

Sellega on tekitatud kõrghariduse rahastamises puudujääk enam kui 100 miljonit eurot aastas, vt palun järgmine joonis.

¹ Education at a Glance. Public spending on education. OECD.

<https://data.oecd.org/eduresource/public-spending-on-education.htm#indicator-chart>

² <https://ern.ee/files/rn-platvorm20062022.pdf>

Graafik Rektorite Nõukogult, mis kujutab muutusi kõrghariduse ja teadusarenduse kuludes aastani 2019, koos muutusega SKPs. Allikas: Eesti Statistikaamet.

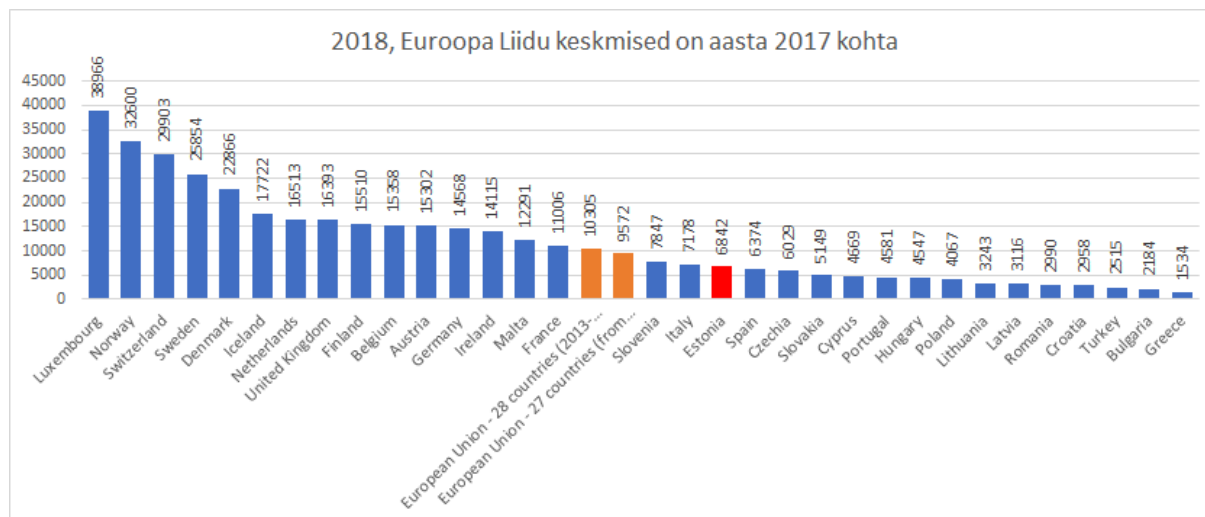
Kõrghariduse krooniline alarahastatus väljendub mitmeti, aga kõige enam just õppejõudude palkades ja õppejõu töö väärtusetustumises. Õpetamine on ajamahukas ning tööjõukulud on seega põhiline osa ülikoolide eelarvest (keskmiselt 60%). Kolmandik Eesti avalik-õiguslike ülikoolide akadeemilisi töötajaid (ja Eesti Kunstiakadeemias ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias koguni 50% või enam) said 2021. aastal vähem palka kui tänavu plaanitud üldhariduskoolide õpetajatele. Teiseks vähendab süvenev alarahastus ligipääsu kõrgharidusele. Viimase kümne aasta jooksul on ülikoolid olnud sunnitud kaotama viiendiku õppekohtadest, kuigi gümnaasiumi lõpetajate arv kasvab.

Üliõpilaste toetuste süsteemi tänane tase on ebapiisav isegi tasuta õppe tingimustes. Koos adekvaatse üliõpilaste toetuse süsteemiga tuleb pikemas vaates seada strateegiliseks kõrghariduskulude sihiks 1.5% SKPst.

Põhjamaades on kõrghariduse rahastus kogusummana ja summana üliõpilase kohta muidugi oluliselt suurem kui Eestis, kuid see on ca 1,5 korda suurem ka siis, kui vaatame, kui palju riik panustab kõrgharidusse osakaaluna SKPst. Põhjamaades panustatakse 1,4 – 1,8%, Eestis 1,1%. Kui tahame Põhjamaadele järele jõuda, siis peaks kõrghariduse rahastus Eestis olema ca 1,5 korda tänasest suurem ehk 317 miljoni asemel ca 475 miljoni. See on 158 miljonit eurot, aga hariduskulusid tehakse ka väljaspool kõrgkooli, mistõttu ei ole kõrghariduse tegevustoetuse kasvuvajadus nii suur. Õppe korraldamiseks on aga tarvis ülal pidada ka keskkonda ja õppevahendeid. Tööjõukulud moodustavad enamikes kõrgkoolides 50-60% kõikidest kuludest. See teeb vajaliku tegevustoetuse mahuks vähemalt 266 miljonit eurot.

Ehk ka selle arvutusega on Eesti kõrgharidussektoris puudu üle 100 miljoni euro. Arvestades seda, et gümnaasiumilõpetajate arv lähiaastatel kasvab ning et riigi eesmärk on kõrgharidusega inimeste osakaalu kasv 30 – 34 aastaste eagrupid, siis tuleks tulevikus arvestada üliõpilaste arvu kasvuga. Täna rahastusolukorras on suured ülikoolid oma vastuvõttu piiranud.

Arvutus, mida saab hariduskulude aluseks võtta on avaliku sektori tehtud hariduskulud üliõpilase kohta. Joonisel on Eurostati andmed 2018. aasta kohta (eurodes, et oleks võimalik vahesid arvutada). Euroopa Liidu keskmised on kättesaadavad siiski ainult 2017. aasta kohta, mistõttu on arvutustes ja joonisel kasutatud seda.

Hariduskuludes sisalduvad nii õppeasutuste tegevuskulud ja investeeringud kui ka hariduspoliitika ja riikliku korralduse eest vastutavate asutuste kulud, samuti toetused üliõpilastele. RN on aastaid juhtinud tähelepanu, et mahajäämus on kõige suurem õppejõudude palkades. See paistab välja ka personalikuludest, mille kasvutempo on 2012. aastast üle kolme korra üldharidusest maas (seitsme aasta kasv kõrghariduses kokku 27% ehk veidi alla 4% aasta kohta, aga üldhariduses 90% ehk veidi alla 13% aasta kohta)^[2]. Õpetajate palk on vahemikus 2013 – 2019 kasvanud 94%, avalik-õiguslike ülikoolide akadeemiliste töötajate palk 51%^[3]. Üldharidus on hea näide sellest, kuidas riigi strateegiline otsus ja seda toetav poliitiline tahe ei seisne ainult sõnades.

Rahvusvahelises võrdluses^[4] on meie hariduskulud osakaaluna SKPst üsna EL keskmise tasemel. Võrreldes end aga nende riikidega, kes pakuvad tasemeõpet tasuta ja suurele osale eagrupist ning kelle teadussüsteem tugineb ülikoolidele, investeerime kõrgharidusse oluliselt vähem nii osakaaluna SKPst kui ka üliõpilase kohta (meist investeerivad vähem vaid Küpros ja Kreeka).

